

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO IR SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

DĖL SOCIALINIŲ ĮMONIŲ ĮSTATYMO NR. IX-2251 3, 4, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-2617, VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ ĮSTATYMO NR. I-1491 23 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-2618, VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ, ATLIEKAMŲ GYNYBOS IR SAUGUMO SRITYJE, ĮSTATYMO NR. XI-1491 18 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-2619, NEĮGALIJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS ĮSTATYMO NR. I-2014 13 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. IX-2620, UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 12, 20, 22, 24, 41, 42, 45, 47 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 30¹, 47¹, 47², 47³, 47⁴ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-2621 (TAP-19-67(2)(18-12983(3))

2019-01-23 Nr. NV-211

Vilnius

Projekto rengėjas: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Projekto tikslas: Iš esmės pritarti Seimo nario T. Tomilino pateiktų įstatymų projektų tikslui (skatinti negalią turinčių asmenų įdarbinimą atviroje darbo rinkoje), tačiau siūlyti Seimui projektus svarstyti kartu su Vyriausybės pateiktais Socialinių įmonių įstatymo ir Užimtumo įstatymo pakeitimų projektais (Nr. XIIP-1530 ir Nr. XIIP-1531), o dėl neįgaliųjų įdarbinimo kvotų pasiūlyti pereinamuoju laikotarpiu pasirinkti rekomendacinį modelį (4 proc. nuo 25 žm.), kuris būtų taikomas ne tik viešajame sektoriuje, bet visiems ūkio subjektams.

Seimo nario T. Tomilino pateiktuose įstatymų projektuose siūloma:

- valstybės pagalbą socialinėms įmonėms nuo 2019-05-01 teikti tik asmenims su sunkia negalia (jie turėtų sudaryti ne mažiau 30 proc. darbuotojų), subsidiją darbo užmokesčiui ir soc. draudimo įmokoms (75 proc. DU) jiems mokėti neterminuotai, o kitoms tikslinėms grupėms (50 proc. DU) – ne ilgiau kaip 6 mėn., diferencijuoti maksimalios subsidijos dydį: kvalifikuotiems darbuotojams – 2 MMA (1100 Eur), nekvalifikuotiems – 1 MMA (555 Eur), atsisakyti atskiro neįgaliųjų socialinės įmonės apibrėžimo ir atitinkamai patikslinti viešųjų pirkimų įstatymų nuostatas, atsisakyti sąvokos „nedarbingas asmuo“ ir kt.;

- Užimtumo tarnyboje nustatyti naujas negaliųjų įdarbinimo su pagalba paslaugas (paramos integruojantis į darbo rinką poreikio vertinimas; pagalba atliekant įsidarbinimo procedūras; lydimoji pagalba įsidarbinus) ir neįgaliųjų užimtumo skatinimo priemonės (subsidija neįgalių darbuotojų darbo aplinkai, gamybinėms ir poilsio patalpoms pritaikyti) (0-25 proc. darbingumo lygis – 80 proc., 30-40 proc. darbingumo lygis – 70 proc. išlaidų sumos, bet nedidesnė kaip 4,65 MMA (2580 Eur); subsidija transporto išlaidoms (0,78-1,55 MMA (433-860 Eur) dydžio, priklausomai nuo neįgaliųjų skaičiaus).

- įvesti neįgaliųjų darbo vietų kvotų sistemą viešojo sektoriaus organizacijoms – įpareigoti jas įdarbinti 5 proc. neįgaliųjų, jeigu organizacijoje dirba ne mažiau kaip 50 darbuotojų. Kontrolę pavesti vykdyti „Sodrai“.

Dabartinė situacija:

1. Socialinių įmonių įstatymas (2004 m.)_reglamentuoja socialinių įmonių statuso suteikimą ir joms teikiamą valstybės pagalbą:

- Socialinės įmonės yra dviejų tipų: *socialinės įmonės*, kuriose tikslinėms grupėms priklausantys asmenys (neįgalieji; ilgalaikiai bedarbiai; vyresni kaip 50 m.; asmenys vieni auginantys vaikus; asmenys, grįžę iš laisvės atėmimo vietų; asmenys, priklausantys nuo narkotinių medžiagų; ir kt.) sudaro ne mažiau kaip 40 proc. visų dirbančiųjų, ir *neįgaliųjų socialinės įmonės*, kuriose neįgaliųjų grupei priskirti asmenys sudaro ne mažiau kaip 50 proc.
- Socialinei įmonei skiriama valstybės pagalba: subsidija darbo užmokesčiui ir soc. draudimo įmokoms (ne daugiau kaip 2 MMA – 1100 Eur) mokama neterminuotai, o įdarbinus kitoms tikslinėms grupėms priklausančius darbuotojus – ne ilgiau kaip 12 mėn.; subsidija neįgaliųjų darbuotojų darbo vietoms įsteigti ar pritaikyti (ne daugiau kaip 40 MMA – 22,2 tūkst. Eur); subsidija darbuotojams mokytis (iki 60 proc. mokymui reikalingų išlaidų + 10 proc. mažoms ir vidutinėms įmonėms).
- Neįgaliųjų socialinei įmonei be minėtos paramos skiriama papildoma valstybės pagalba: subsidija neįgaliųjų darbuotojų darbo aplinkai, gamybinėms ir poilsio patalpoms pritaikyti (ne daugiau kaip 6 MMA – 3300 Eur, ne dažniau kaip kartą per 3 metus); subsidija papildomoms administracinėms ir transporto išlaidoms (ne daugiau kaip 70 proc. visų reikalingų išlaidų); subsidija asistento (gestų kalbos vertėjo) išlaidoms (40 proc. arba 20 proc. minimaliojo valandinio atlygio dydžio priklausomai nuo darbingumo lygio).

2. Pagal ***Užimtumo įstatymą*** neįgalieji priskiriami darbo rinkoje papildomai remiamiems asmenims ir jiems taikomos aktyvios darbo rinkos priemonės: profesinis mokymas ir įdarbinimas pagal pameistrystės sutartį, stažuotė, įdarbinimas subsidijuojant (su sunkia negalia – 75 proc./neterminuotai; su vidutine – 60 proc./ iki 2 metų; su lengva – 50 proc./ 6 mėn., bet ne daugiau kaip 2 MMA); darbo vietų steigimo (pritaikymo) subsidijavimas; darbo įgūdžių įgijimo rėmimas; savarankiško užimtumo rėmimas (subsidija darbo vietai steigti gali siekti 40 MMA (22,2 tūkst. Eur)).

3. ***Viešųjų pirkimų įstatyme*** nustatyta, kad perkančioji organizacija gali nustatyti sąlygas, sudarančias galimybę pirkimuose dalyvauti tik socialinės įmonės ar neįgaliųjų socialinės įmonės statusą turintiems tiekėjams.

4. ***Nuo 1991 m. iki 2006 m. buvo įtvirtinta įstatyminė nuostata***, kad savivaldybės darbo biržų teikimu kasmet privalo nustatyti darbdaviams neįgaliųjų įdarbinimo arba papildomų darbo vietų skaičiaus steigimo kvotas (iš pradžių ne mažiau kaip 2 proc. nuo 50 darbuotojų, vėliau – 5 proc.) Už įdarbinimo kvotų nesilaikymą darbdaviai privalėjo mokėti nustatyto dydžio įmoką, tačiau realiai jos nebuvo išieškomos, nes nebuvo išieškojimo tvarkos. Nuo 2006 m. neįgaliųjų darbo vietų kvotų atsisakyta.

Vyriausybė Seimui yra pateikusi Socialinių įmonių įstatymo pakeitimo įstatymo projektą (Nr. XIII-1530), kuriuo pasiūlyta:

- tikslinėms grupėms priskirti neįgalios darbingo amžiaus darbuotojus;
- diferencijuoti paramos teikimo laikotarpį, atsižvelgiant į darbuotojo negalią: su *sunkia* negalia – *neterminuotai*, su *vidutine* negalia – ne ilgiau kaip 2 metus, su *lengva* negalia – ne ilgiau kaip 6 mėn. (dabar teikiama neterminuotai);
- diferencijuoti subsidijos darbo užmokesčiui kompensavimo procentą, atsižvelgiant į darbuotojo negalią (kaip Užimtumo įstatyme): su sunkia negalia – 75 proc. (kaip dabar); su vidutine – 60 proc. (dabar 70 proc.); su lengva – 50 proc. (dabar 60 proc.);
- sumažinti subsidijos darbo užmokesčiui „lubas“ nuo 2 MMA iki 1,5 MMA;
- numatyti maksimalų subsidijos mokymui dydį – 1 MMA (dabar ribojimo nėra);

- nustatyti, kad neįgalieji, turintys sunkią ar vidutinę negalią, turės sudaryti ne mažiau kaip 40 proc. darbuotojų skaičiaus, o iš jų su sunkia negalia – 10 proc.;
- iš neremtinės veiklos leisti gauti ne daugiau kaip 10 proc. soc. įmonės pajamų (dabar 20 proc.);
- nustatyti, kad ne mažiau kaip 75 proc. įmonės pelno būtų naudojama tikslams, susijusiems su neįgaliųjų grįžimu į darbo rinką, jų socialine integracija;
- subsidiją asistentui teikti ne tik soc. įmonėje įdarbintam gestų kalbos vertimo specialistui, bet ir darbuotojui, padedančiam neįgaliajam atlikti darbo funkciją, kurios jis nepajėgia atlikti pats ir t.t.

***

Lietuvoje yra apie **158,8 tūkst.** darbingo amžiaus neįgaliųjų, iš kurių **trečdalis (47,7 tūkst.) dirba.**

2018 m. veikė **177 socialinės įmonės**, jose **dirba** 8 414 tikslinėms grupėms priklausančių asmenų, iš kurių **7 983** yra **neįgalūs asmenys** ir 431 vyresni kaip 50 m. asmenys. 2018 m. skirta **31,3 mln. eurų** (vienai įmonei vidutiniškai 176,5 tūkst. eurų, vienam darbuotojui – 3,7 tūkst. eurų).

Nuo 2004 m. socialinių įmonių skaičius išaugo **13,6 karto**, tikslinėms grupėms priklausančių darbuotojų skaičius – **12,6 karto**, o valstybės skiriamos lėšos – **26 kartus**.

2019 m. pradžioje **Užimtumo tarnyboje** buvo registruoti **10 968 neįgalieji**. Per 2018 m. įdarbinta 5634 neįgaliųjų, aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavo 2362 neįgaliųjų, panaudota **3,4 mln. eurų**.

Valstybės teikiama pagalba socialinėms įmonėms, įdarbinančioms tikslinėms grupėms priklausančius asmenis, kurių 95 proc. sudaro neįgalūs darbuotojai, yra daugiau nei **10 kartų didesnė nei valstybės teikiama pagalba įdarbinant neįgaliuosius atviroje darbo rinkoje**.

Projekto esmė: Siūloma:

1. **Iš esmės pritarti** įstatymų projektų Nr. XIIIP-2617 – Nr. XIIIP-2621 **tikslui** – **skatinti negalią turinčių asmenų įdarbinimą atviroje darbo rinkoje bei siūlomam nustatyti individualizuotos valstybės pagalbos teikimo, įdarbinant neįgaliuosius, mechanizmui**, bet siūlyti Seimui juos **svarstyti kartu su Vyriausybės pateiktais Socialinių įmonių įstatymo ir Užimtumo įstatymo pakeitimų projektais** (Nr. XIIIP-1530 ir Nr. XIIIP-1531).

2. **Neįgaliųjų socialinės integracijos** įstatymo 13 straipsnio pakeitimo **įstatymo projektą Nr. XIIIP-2620 tobulinti ir pereinamuoju laikotarpiu pasirinkti rekomendacinio pobūdžio modelį**, kuris būtų taikomas visiems ūkio subjektams (ne tik viešajame sektoriuje.), ir rekomenduoti darbdaviams, kurių vidutinis darbuotojų skaičius yra 25 ir daugiau, kad neįgalieji sudarytų ne mažiau kaip 4 proc. metinio bendro darbuotojų skaičiaus.

Toks modelis siūlomas, kadangi:

- iš siūlomo reguliavimo neaišku, kaip darbdavys turėtų išlaikyti privalomą neįgaliųjų skaičių, kokių pasekmių jam kiltų, jei nesilaikytų kvotos, per kiek laiko jis turi pasiekti reikiamą procentą;
- įvertinta kitų valstybių, taikančių neįgaliųjų įdarbinimo kvotų sistemą, patirtis (pvz. Olandijoje savanoriška įdarbinimo kvotų sistema, Vokietijoje – 5 proc. visiems ūkio subjektams nuo 20 žm., Lenkijoje – 2 proc. valstybės sektoriui ir 6 proc. privačiam sektoriui nuo 25 žm., Austrijoje – 5 proc. visiems ūkio subjektams nuo 25 žm.);
- atsižvelgta į Lietuvos situaciją (2018 m. pradžioje veikė virš 9 tūkst. ūkio subjektų, turinčių 25 ir daugiau darbuotojų, buvo 158,8 tūkst. darbingo amžiaus neįgalių asmenų, iš kurių dirbo 47,7 tūkst.);
- norima skatinti darbdavių socialinę atsakomybę, darbdavių ir socialiai pažeidžiamų asmenų dialogą, netaikant privalomo modelio bei sankcijų, neįgaliųjų motyvaciją mokytis ir įsilieti į darbo rinką.

3. Atkreipti Seimo dėmesį, kad:

- Seimo nario pateiktam įstatymo projektui Nr. XIIIIP-2617 papildomų lėšų nereikės (prognozuojama, kad valstybės pagalbos lėšų poreikis socialinėms įmonėms remti 2019 m. bus 25 mln. eurų (bus sutaupyta 9 mln. eurų), 2020 m. – 7 mln. eurų (bus sutaupyta 30 mln. eurų), 2021 m. – 7 mln. eurų (bus sutaupyta 33 mln. eurų), o įstatymo projekto Nr. XIIIIP-2621 nuostatomis (naujoms įdarbinimo su pagalba paslaugoms) kasmet reikės apie 17 mln. eurų papildomų valstybės biudžeto lėšų).

- Vyriausybės pateiktiems įstatymų projektams Nr. XIIIIP-1530 ir Nr. XIIP-1531 papildomų lėšų nereikės (2019 m. bus sutaupyta 12,7 mln. eurų, 2020 m. – 23,4 mln. eurų, 2021 m. – 29,2 mln. eurų).

Derinimas: Projektas su Lietuvos savivaldybių asociacija ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba suderintas be pastabų ir patikslintas įvertinus Teisingumo ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos ir Finansų ministerijos pateiktas pastabas ir pasiūlymus.

Dirbančių neįgaliųjų asociacija ir VŠĮ „Neįgaliųjų socialinių įmonių sąjunga“ nepitaria SADM siūlomai išvada ir teigia, kad Seimo nario siūlomu įstatymo projektu iš esmės panaikinamos galimybės neįgaliesiems, kuriems nėra nustatyta sunki negalia, įsidarbinti socialinėse įmonėse. Nustačius siūlomas sąlygas socialinės įmonės užsidarys, vidutinę ir lengvą negalią turintys neįgalieji neteks turimo darbo ir negalės įsidarbinti atviroje darbo rinkoje, kadangi ir dabar jie yra nepageidaujami.

Asociacija „Lietuvos negalios organizacijų forumas“ palaiko Seimo nario teikiamus įstatymų pakeitimus ir neįgaliųjų kvotų sistemos įvedimą.

Projektas svarstytas 2019-01-22 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslintas pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės, Finansų ministerijos ir kitas pasitarime pateiktas pastabas.

Atitiktis Vyriausybės programai: Projektas susijęs su Vyriausybės programos siekiais didinti neįgalių asmenų užimtumą (63.16. „Diegsime socialinio verslo ir užimtumo modelius, užtikrinančius neįgaliųjų užimtumą specialiose dirbtuvėse, darbą socialinėse įmonėse ir kitur, atsižvelgiant į jų gebėjimus“).

Vyriausybės išvada Seimui turėjo būti pateikta iki 2018 m. lapkričio 21 d.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūlome projektą svarstyti **Vyriausybės posėdžio B dalyje.**

Viešojo valdymo ir socialinės politikos grupės patarėja

Aušra Gratulevičienė

tel. 8 706 61 803, el.p. ausra.gratuleviciene@lr.lt